

Blaž Prapotnik

PROVINCA IZGINJA

Pisatelj Ksaver Meško je Slovenj Gradec, mesto med vznožjem Pečkove Uršlje gore in obronki Pohorja, označil kot *mestece med gorami*, pa tudi domačinka Ljuba Prenner je orisovala ta kraj v *geografski* provinci z dobrohotno naklonjenostjo. Kako pa so prebivalci reagirali na delo ustvarjalnega posameznika, pisatelja, pred pol stoletja, pred stoletjem, je težko komentirati. Čeprav ima mesto dolgoletno kulturno tradicijo z zdravo duhovno klimo, je marsikateri ustvarjalec odšel... A odhajalo se je že v petnajstem stoletju, Matthaues Cerdonis de Windischgretz (Matevž Cerdonis iz Slovenj Gradca) – prvi slovenski tiskar – je študiral na Dunaju, tiskarno pa odprl v Padovi.

Pesnik Ernest Goll, Slovenjgradčan, je zaradi srčne bolečine napravil samomor v Celovcu, kjer se je šolal. Danes bi se gotovo ubil v Ljubljani. Danes bi verjetno Ljubljana ubila njega: če bi ostal ali če bi odšel, kdo ve?

Ljubljana kliče. »Should I stay or should I go? If I stay there will be trouble, if I stay it will be double!« odgovarjajo The Clash. In nato se vmešam še sam. Najprej kot pisec angažiranih tekstov in basist v garažnem bendu. Rjovelimo v mikrofone, na publiko, na sistem, na svet... Podobno so počeli vrstniki v prestolnici, ampak zanje se je vedelo, tam je bila to scena, sociologi so brž pogruntali ustrezne razlage, teoretično podlago... Mi na obrobju pa smo bili še bolj besni (še bolj stimulirani), ker svoje *glasbe* nismo mogli posneti v studiu čez cesto, nastopiti pred več kot petdesetimi poslušalci in dobiti kaj več od steklenice piva od organizatorja koncerta.

Lahko pa smo za drugačno ustvarjalnost požirali ali ignorirali posmehljive topoumne poglede malomeščanov, ki sploh niso poslušali. Pa smo imeli kaj povedati tem gluhim ušesom.

In takrat sem v svoji mladostniški občutljivosti sklenil, da je Ljubljana prekleto daleč. In tudi, ko sem kasneje tam živel študentsko življenje, sva ostala le hladna znanca.

V mestu med gorami je med domom, tiskarno, kjer sem bil v službi, prijatelji in prehodnimi bendi zevala praznina. Začeli so nastajati teksti, pesmi. Še vedno je bilo o čem govoriti sebi in drugim. V vsem tem je bilo sicer nekaj trpkosti. Poezija je ležala v predalu. Prvo zbirko Posqs št. 1 sem izdal v slogu ruskih disidentov, nekaj fotokopiranih izvodov – samizdatov. Počutil sem se praznično, kot v nedeljskem dopoldnevu, ko sem jo mahnil peš skozi Park miru, mimo pokopališča, Meškove bajte na Selah in čez nekaj ur dosegel vrh Uršlje v dopoldanskem soncu, sedel na skale, gledal prehojeno pot, mesto spodaj... in se smehljaj. En izvod je že v nahrbtniku!

Sledili sta fotokopiranki Krik iz labirinta in Strgane strune. Zopet vrh. Kdo bi ob tem pomislil na uspeh, medije in odmev v javnosti? S hrupom in gnečo bi vse skazili.

Skoraj kot po naključju so se pesmi znašle v Odsevanjih, časopisu za leposlovje in kulturna vprašanja. Začel sem zahajati v Literarni klub. Marsikatero smo rekli o umetnosti, poeziji, prozi, postmodernizmu, metafizičnem nihilizmu... Včasih so se vnele ognjevite razprave in argumentirana prerekanja. Ocenjevali smo sveže tekste, jih gladili in pošiljali slovenskim literarnim revijam. Kradoma smo pogledovali po literatih, ki so se kalili v klubu, se med šolanjem ali po njem odselili in se uveljavili v širšem prostoru. Zopet Celovec, Ljubljana.

Moja poezija je bolj ali manj ostajala ante portas. Nato pa je skozi napol odprta vrata revije Sodobnost poškilil nič kaj zlobni bradač in nekaj svetlobe je obsijalo moje tekste.

Jeseni 1991 sem dobil pismo iz Ljubljane. Mati mi je zaskrbljeno pomolila kuverto z uradnim žigom: »Si pa že preveč stegoval jezik čez tisto nesrečno vojskovanje v Dravogradu.« Nekaj pikrih je res padlo čez dopustniško vojno in diletantsko poveljevanje, ampak to je dim. Komu mar nekaj besed?! Bodite veseli, da se tudi vam ni zgodilo kaj hujšega!

Pa je bilo v pismu vse kaj drugega. V pomembni slovenski reviji bodo objavili moje pesmi, tudi sliko naj pošljem. Podpisan je bil Ciril Zlobec... Kar lovil sem sapo. Mati je bila seveda navdušena.

Po tistem, ko je izšla Sodobnost z mojimi teksti, nisem bil več (tako zelo) anonimen. Čestitali so mi mentorji v Literarnem klubu, profesorji in intelektualci, ki spremljajo literarno ustvarjanje. Bil sem presenečen, ponosen in bilo mi je nelagodno, poln mešanih občutkov sem se bedasto skromno smehljaj. To je bil moj debi – jaz pa popoln debil.

Leto za tem je Založba Voranc izdala mojo prvo tiskano pesniško zbirko *Pegaz prebija zvočni zid*, poskrbela za promocijo (česar ni v medijih, se ni zgodilo) in zopet smo naredili nekaj hrupa.

Letos je spet prestopno leto in zopet bom izdal pesniško zbirko. Tokrat pri Založbi Cerdonis, tudi to knjigo sem sam grafično oblikoval, naslov je: V REDU KAOS. Material je že v tiskarni pri črnih umetnikih, da le tiskarski škrat ne pride zraven.

Tokrat bom tekste in songe s kitaro predstavil na Valentinin god v novih prostorih Knjižnice Ksaverja Meška. Ona pa bo igrala pianino... Vem, spet se nam obeta čarobno prijeten večer.

Kar dobro mi gre, a če bi hotel živeti od pisanja in urednikovanja, bi, vsaj finančno, živel le kak mesec, dva na leto, in še bo bolj skromno. Delam, da živim, in živim, da ustvarjam. Kreativni naboj in entuziazem sta močnejša od lagodnosti malomeščanskega potrošniškega životarjenja. Da, nekakšen idealist sem, vem.

Že nekaj let sem član uredniškega odbora in grafični urednik *Odsevanj*, članke in komentarje pa objavljam tudi v koroškem časopisu *Prepih*. Vmes pa likam svoje tekste.

Lansko leto (1995) je bilo za slovenjgraške literate, predvsem za nas, ki smo tu ostali, še posebej praznično in pomembno. V prostorih Galerije likovnih umetnosti smo z literarnim večerom oznamenovali trideseto obletnico delovanja kluba in predstavili jubilejno številko *Odsevanj*, slavnostni govornik je bil nekdanji član in redni sodelavec *Odsevanj* Vinko Ošlak.

V okviru grafičnega podjetja STUDIO S, d.o.o. je bila ustanovljena Založba

CERDONIS (poimenovana po Matevžu), ki je že izdala prvo leposlovno knjigo: Bile so – novele profesorja Toneta Turičnika, ustanovnega člana in dolgoletnega mentorja Literarnega kluba. Možakar je za trud in uspehe na področju literature ter kulturna prizadevanja prejel občinsko Bernekerjevo nagrado. Sam sem dobil plaketo in občinski svetniki so me pred kratkim izvolili v svet knjižnice, tudi tu bom lahko sooblikoval dogajanje.

Ne, v našem mestu ni ovir za moje delo, prej spodbuda in zopet sem lahko zadovoljen.

Na tem koncu kokoši, na Koroškem, v zibelki slovenstva (menda nekateri celo v prestolnici pozabljajo, da obstaja tudi slovenska Koroška) od Ljubljane, vsaj v ustvarjalnem smislu nismo tako zelo odvisni, vsaj meni se tako kaže. Kot grafični urednik pri Cerdonisu potrebujem Ljubljano pri izdajanju posamezne knjige v glavnem zaradi rutinskega mnenja Ministrstva za kulturo v zvezi z davčno stopnjo, (da pač ne gre preveč denarja nazaj v ljubljansko vrečo) in CIP-a, pa še tega dobim prej v Univerzitetni knjižnici Maribor. Najbolj pogrešamo prestolnico pri sofinanciranju projektov, saj kakšen smisel pa ima pisanje za predal.

Tu je Ljubljana manj radodarna. Morda pa ne poznamo pravih vzvodov.

Našega živahnega kulturnega utripa in ustvarjalnega vrenja v Ljubljani seveda ni zaznati, ker so povezave slabe (samo poglejte cesto), introvertirana prestolnica se samozadostna, razen častnih izjem, ne zanima preveč za periferijo. Samo za eno slavnostno proslavo kulturnega praznika vehementno zapravi toliko sredstev, kot jih ima manjša ZKO na voljo za celo leto; naj se vidi, kako čislamo kulturo.

Individualni uspeh je, precej bolj kot v časih Meška, odvisen od medijske podpore – zopet od studia čez cesto, za katerega pa ni vseeno, ali je to lokalni ali nacionalni studio, časopis, TV hiša. Dobrodošla so tudi znanstva s pomembnimi literati, ki neuvpeljavljenemu piscu dajejo zgled, napotke in ga hkrati s svojo javno funkcijo »znanega« naredijo za enakega. Večkrat sicer medijska reklama v očeh poznavalcev vrže senco čez kvaliteto in obratno – oči širše javnosti prepoznavajo kvaliteto v vpadljivo promoviranih dosežkih, knjigah, ... Ampak to je davek informacijski družbi, ki vsaj kar se dostopnosti vesti in informacij tiče, vse bolj izgublja periferijo; svet pa se spreminja, zopet floskula, – v globalno vas.

Mislím, da postaja provincialnost bolj mentalno stanje, psihološki in ne toliko geografski pojem. In v idealni demokratični globalni vasi v nedoločni prihodnosti bodo tudi sodobni dosežki duha, literatura, dani na nepristransko tehtnico, do takrat pa se je možno zgovarjati na provincialnost, samozaverovano Evropo, jezik, ki ga – razen nas – nihče ne razume...

Lahko pa se na nivoju Slovenije zgledujemo po obrobju: ne pritožujmo se preveč, razvijajmo optimizem in v okviru svojih zmožnosti zavzeto delajmo naprej...

To pretežno avtobiografsko razmišljanje in subjektivno ocenjevanje pogojev dela pisca na periferiji končujem z navedkom Bernarda Sharatta:

»Čeprav je veliko pomembnejših stvari kot književnost, o katerih moramo razmišljati, je ravno književnost tista, ki poskrbi za to, da o teh stvareh resno razmišljamo.«

Nadaljujmo torej svoje poslanstvo, kjerkoli že bivamo, in dodajmo v polje skupne zavesti svoj delež dobre, pozitivne energije, svobodnega duha in kreativnega poleta. Človeštvo vse to še kako potrebuje, ne glede na to, kje posameznik živi...

Le tako bomo zmanjšali tudi duhovno provinco, ki je zahrbtnjša od geografske, ki izginja.

Slovenj Gradec, 28. 1. 1996